

บทที่ 2

วรรณกรรมปริทัศน์

การศึกษาการลงทุนโดยตรงได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นตลอดมาอันเป็นผลมาจากบทบาทและขนาดของการลงทุนโดยตรงที่เพิ่มความสำคัญอย่างมากในปัจจุบัน โดยการศึกษาในบทนี้จะกล่าวถึงนิยาม ทฤษฎีการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ และงานศึกษาที่มีผู้ทำไว้แล้วทั้งในรูปของงานวิจัยและวิทยานิพนธ์

2.1 นิยามของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ

นักเศรษฐศาสตร์หลายท่านได้ให้คำจำกัดความของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศไว้ดังนี้ คือ

Kindleberger¹ กล่าวว่า การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ คือ การเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศแบบหนึ่งซึ่งผู้เป็นเจ้าของเงินทุนจะมีส่วนร่วมในการจัดการ ควบคุมกิจการ รวมทั้งการใช้เทคนิคทางวิชาการ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การที่ชาวต่างชาติเข้ามาลงทุนประกอบธุรกิจ โดยมีส่วนเป็นเจ้าของและจัดการในกิจการที่เข้ามาลงทุน

ในบางกรณีการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศอาจไม่จำเป็นต้องก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายของเงินทุนระหว่างประเทศมากนัก คือ นักลงทุนบางรายไม่ได้นำเงินไปลงทุนเลย แต่กู้ยืมมาจากตลาดท้องถิ่นหรือนำเงินมาจากผลกำไรของเงินทุนที่เคยลงทุนอยู่แล้วมาลงทุนใหม่อีกนอกจากนี้

¹ C.P.Kindleberger, American Business Aboard : Six Lectures on Direct Investment (New Haven : Yale University Press, 1996), อ้างถึงใน วชิรี รัชฎาญจน์ , “ลักษณะและผลกระทบของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในภาคอุตสาหกรรมที่ได้รับส่งเสริมการลงทุนในประเทศไทย : ศึกษากรณีการลงทุนจากกลุ่มประเทศพัฒนา กลุ่มอุตสาหกรรมใหม่ และกลุ่มประเทศอาเซียน,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์,มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,2530)

การลงทุนโดยตรงอาจเป็นไปได้ทั้ง 2 ทิศทางพร้อมๆ กัน เช่น การที่บริษัทของชาวอเมริกันเข้าไปลงทุนโดยตรงในประเทศญี่ปุ่น ในขณะที่เดียวกันก็มีบริษัทญี่ปุ่นเข้าไปลงทุนโดยตรงในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งผิดกับการเคลื่อนย้ายทุนระหว่างประเทศแบบอื่น ซึ่งมักจะขึ้นกับความแตกต่างระหว่างอัตราดอกเบี้ย ในกรณีนี้จะมีการเคลื่อนย้ายในทิศทางเดียว คือ จากประเทศที่มีปัจจัยทุนมากซึ่งมีอัตราดอกเบี้ยต่ำไปยังประเทศที่ขาดแคลนเงินทุนซึ่งมีอัตราดอกเบี้ยสูงกว่า Bo Sodersten² กล่าวว่าการลงทุนแบบ 2 ทางดังกล่าวมักเกิดขึ้นกับประเทศที่พัฒนาแล้ว แต่การลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศกำลังพัฒนาต่อประเทศพัฒนาแล้วมีอยู่น้อยมาก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการลงทุนในหลักทรัพย์ (Portfolio) ประเทศพัฒนาแล้วจะมีการลงทุนโดยตรงสู่ประเทศกำลังพัฒนามากกว่า ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นการลงทุนฝ่ายเดียวก็ได้

Dunning³ ได้กล่าวถึงการลงทุนโดยตรงว่า มีข้อแตกต่างจากการลงทุนในหลักทรัพย์ (Portfolio) คือ หน่วยลงทุน (Investment Unit) โดยปกติเป็นบริษัทธุรกิจ (Business Enterprise) มีอำนาจในการควบคุมการตัดสินใจของกิจการในหน่วยธุรกิจที่ตนเข้าไปลงทุน ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีส่วนอื่นๆ นอกเหนือจากเงินที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการลงทุนโดยตรง อาจจะไปเกี่ยวข้องกับการบริหารงานและการแนะแนวในการใช้เทคนิควิชาการในกิจการนั้น

Cave⁴ กล่าวว่า การลงทุนโดยตรงเป็นความต้องการที่จะเข้าไปควบคุมกิจการที่ตั้งอยู่ต่างประเทศแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยผู้ที่มีใช่เป็นคนพื้นเมืองของประเทศนั้น การลงทุนดังกล่าวเป็นการเคลื่อนย้ายทุน ซึ่งเป็นทุนเรือนหุ้น (Equity Capital) การประกอบการ (Entrepreneurship) และความรู้ทางวิชาการ (Technological Knowledge) หรือความรู้ที่ก่อให้เกิดประสิทธิผลในอุตสาหกรรม (Productive Knowledge)

² Bo Sodersten, *International Economics* (London : Macmillan, 1970), อ้างถึงใน จุฑาทิพย์ เอี่ยมจิตเมตตา, "การเปรียบเทียบลักษณะและผลกระทบของการลงทุนจากต่างประเทศในประเทศไทยในแต่ละช่วงเวลา," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530)

³ Ibid ; p.11

⁴ Ibid ; p.11

Kojima⁵ กล่าวว่า การลงทุนโดยตรง คือ การนำเอาเงินทุน ความชำนาญในการบริหาร ความรู้เทคนิควิชาการไปสู่ประเทศผู้รับการลงทุนซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้มีอำนาจในการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาทางเศรษฐกิจ

จากคำจำกัดความต่างๆ ข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศนั้นมีส่วนประกอบอยู่หลายประการและสิ่งที่จำเป็นก็คือ ผู้ลงทุนชาวต่างประเทศ เงินทุน การควบคุมกิจการ ความรู้ทางวิชาการ และประเทศผู้รับการลงทุน ถ้าหากสิ่งต่างๆ เหล่านี้มารวมกันเมื่อใดแล้ว ก็จะทำให้เกิดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศขึ้น การลงทุนนั้นสามารถกระทำได้โดยบุคคล บริษัท หรือหน่วยงานของรัฐบาล แต่ส่วนใหญ่จะเป็นการลงทุนของเอกชน

2.2 ทฤษฎีการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ

จากการศึกษาที่ผ่านมาในอดีตในเรื่องของเหตุจูงใจที่ทำให้เกิดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ สืบเนื่องมาจากการที่ทฤษฎีดั้งเดิมที่อธิบายถึงการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศในรูปของการซื้อหลักทรัพย์ (Portfolio Investment) ในแง่ของความแตกต่างระหว่างอัตราผลตอบแทนนั้น ไม่สามารถให้ความกระจ่างถึงปรากฏการณ์ของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศที่สามารถเกิดขึ้นพร้อมกันใน 2 ทิศทาง เช่น บริษัทของชาวอเมริกันเข้าไปลงทุนในประเทศญี่ปุ่นโดยตรง (เป็นเจ้าของและบริหารบริษัทด้วยตนเอง) ในขณะเดียวกันก็มีบริษัทญี่ปุ่นเข้าไปลงทุนโดยตรงในประเทศสหรัฐอเมริกาด้วยเช่นกัน จึงได้เกิดมีความพยายามจากนักเศรษฐศาสตร์หลายท่านที่จะอธิบายถึงสาเหตุที่ทำให้ผู้ลงทุนตัดสินใจเข้าไปลงทุนในต่างประเทศซึ่งสรุปได้ดังนี้

2.2.1 ทฤษฎีการจัดองค์กร (Theory of Industrial Organization)

Hymer⁶ และ Kindleberger ได้กล่าวว่า การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศสืบเนื่องมาจากการที่ผู้ลงทุนมีอำนาจผูกขาดบางอย่างเหนือคู่แข่งและผู้เป็นเจ้าของประเทศ เช่น ข้อได้

⁵ Ibid ; p.11

⁶ S.H. Hymer, "International Operations of National Firms : A Study of Direct Investment," (Ph.D.Dissertation,M.I.T.,1960),อ้างถึงใน อารยะ ปรีชาเมตตา,"การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในประเทศไทย:บทสำรวจสถานะแห่งความรู้,"วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์ 3 (มีนาคม 2528).

เปรียบเทียบเทคโนโลยี การจัดการ และ ทรัพยากรภายในองค์กร ทั้งนี้เพื่อเป็นการชดเชยกับต้นทุนส่วนเพิ่มของผู้เข้าไปลงทุนซึ่งไม่คุ้นเคยกับประเทศนั้น

Cave ก็มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า นักลงทุนจากต่างประเทศไม่เพียงแต่จะมีสินทรัพย์ลักษณะพิเศษที่ชดเชยข้อเสียเปรียบอื่นที่มีต่อผู้ผลิตในประเทศเท่านั้น แต่นักลงทุนในประเทศจะต้องเห็นว่าการลงทุนผลิตสินค้าในต่างประเทศเป็นวิธีการที่ดีกว่าในการดักตวงผลประโยชน์ หรือค่าเช่าทางเศรษฐกิจจากตลาดต่างประเทศเหนือวิธีการอื่นๆ เช่น การส่งออก หรือการให้เช่าใบอนุญาตหรือสิทธิบัตร นอกจากนี้แล้วการเก็บภาษีศุลกากรของประเทศเจ้าบ้านในอัตราสูง มักมีผลให้การส่งสินค้าเข้าไปจำหน่ายในตลาดต่างประเทศ ทำได้ยากขึ้นจึงเป็นการกระตุ้นให้องค์การธุรกิจหันมาทำการลงทุนทางตรงแทน

2.2.2 ทฤษฎีวิวัฏจักรผลผลิต (Product Cycle Theory)

Vernon⁷ ได้อธิบายถึงสาเหตุการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศว่าเกิดจากการพัฒนาการของวิธีการผลิต โดยเริ่มแรก สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ จะมีการคิดค้นและประดิษฐ์ขึ้นในประเทศที่มีความเจริญทางด้านเทคโนโลยี มีปัจจัยทุนมาก มีค่าจ้างแรงงานสูง และตลาดภายในประเทศใหญ่ เมื่อเริ่มผลิตจะจำหน่ายภายในประเทศผู้ผลิตก่อน ต่อมาเมื่อมีการขยายตัวของอุปสงค์ในตลาดต่างประเทศ ผู้ผลิตจะเริ่มส่งออกไปจำหน่ายในต่างประเทศ โดยจะส่งไปจำหน่ายในประเทศที่มีรายได้สูงก่อน เช่น ตลาดยุโรป และเมื่อตลาดขยายตัวมากขึ้น ผู้ผลิตอาจตัดสินใจไปลงทุนยังต่างประเทศ ถ้าต้นทุนการผลิตในต่างประเทศต่ำกว่าที่จะผลิตในประเทศตนแล้วส่งไปจำหน่าย หรือมีสิ่งจูงใจอื่น เช่น การมีวัตถุดิบ หรือมีค่าจ้างแรงงานถูกกว่าหรือเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกกีดกันการนำเข้าสินค้าจากประเทศตน หรือเพื่อลดต้นทุนด้านค่าขนส่ง สำหรับสินค้าที่มีขั้นตอนการผลิตที่ต้องใช้แรงงานมาก หรือต้องใช้วัตถุดิบที่ต้องมีอยู่มากในประเทศกำลังพัฒนา ผู้ลงทุนในขั้นตอนนี้จะคำนึงถึงต้นทุนการผลิตที่ต่ำ เช่น ค่าแรงงานที่ต่ำในประเทศกำลังพัฒนา ถ้าในการ

⁷ R.Vernon, "International Investment and International Trade in the Product Cycle," Quarterly Journal of Economics 80 (1966), อ้างถึงใน วัชรวิ ฐรัฐกาญจน์, "ลักษณะและผลกระทบของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในภาคอุตสาหกรรมที่ได้รับส่งเสริมการลงทุนในประเทศไทย : ศึกษากรณีการลงทุนจากกลุ่มประเทศพัฒนา กลุ่มอุตสาหกรรมใหม่ และกลุ่มประเทศอาเซียน," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530).

ผลิตสินค้านั้นต้องใช้แรงงานมาก หรือค่าวัตถุดิบที่ต่ำในกรณีสินค้าที่ใช้วัตถุดิบที่มีอยู่มากในประเทศกำลังพัฒนาแล้วจะเกิดการผลิตส่งออกไปจำหน่ายยังประเทศที่พัฒนาแล้ว หรือส่งกลับไปจำหน่ายยังประเทศที่ประดิษฐ์สินค้านั้นในตอนแรก

2.2.3 โครงสร้างตลาดแบบผู้แข่งขันน้อยราย (Oligopoly Market)

จากการที่ประเทศผู้ได้รับการลงทุนมีโครงสร้างตลาดเป็นแบบผู้แข่งขันน้อยรายจะเป็นสิ่งชักนำให้บริษัทหันไปขยายตลาดของตนในตลาดต่างประเทศแทนที่จะขยายตลาดภายในประเทศ ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการเกิดปฏิกิริยาตอบโต้ของบริษัทอื่นๆ โดยที่นโยบายนี้จะสามารถช่วยให้บริษัทสามารถรักษาฐานะทางการตลาดของตนเองไว้ได้ ทั้งภายในประเทศและตลาดต่างประเทศ

2.2.4 ลักษณะเฉพาะของอุตสาหกรรมทำให้มีตัวกำหนดการออกไปลงทุนยังต่างประเทศที่แตกต่างกัน ดังตัวอย่างเช่น แรงจูงใจของการไปลงทุนในอุตสาหกรรมประเภทขยายตัวตามแนวนอน (สินค้าที่จัดอยู่ในจำพวกเดียวกัน หรือ ใกล้เคียงกัน) มักจะสืบเนื่องมาจากนโยบายกำแพงภาษีของประเทศที่เข้าไปลงทุนนั้นไม่เอื้ออำนวยให้ผู้ลงทุนสามารถส่งสินค้าของตนเข้าไปขายได้จึงต้องเข้าไปลงทุนโดยตรง ส่วนแรงจูงใจของอุตสาหกรรมที่ขยายตัวทางแนวดิ่ง (ครอบคลุมขั้นตอนการผลิตตั้งแต่วัตถุดิบ สินค้าขั้นกลาง จนถึงสินค้าขั้นสุดท้าย) มักมีจุดประสงค์มาจากความต้องการที่จะมีอำนาจควบคุมแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญของตน

2.2.5 ทฤษฎีการสังเคราะห์ปัจจัยต่างๆ ที่กำหนดการลงทุนระหว่างประเทศ

Dunning⁸ มีความคิดว่าการที่องค์การธุรกิจตัดสินใจทำการลงทุนในต่างประเทศนั้น มิใช่ขึ้นอยู่กับเหตุผลที่ว่าองค์การธุรกิจมีความได้เปรียบในปัจจุบันบางประการ เช่น มีสินทรัพย์

⁸ J.H. Dunning, International Production and the Multinational Enterprises (London : George Allen and Unwin (Publishers)Ltd., 1981) อ้างถึงใน จุฑาทิพย์ เอี่ยมจิตเมตตา, "การเปรียบเทียบลักษณะและผลกระทบของการลงทุนจากต่างประเทศในประเทศไทยในแต่ละช่วงเวลา," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530).

ภายในองค์กร เป็นเจ้าของเทคโนโลยีใหม่ หรือเพื่อป้องกันการสูญเสียดลาด และกระจายการเสี่ยงภัยในการลงทุนเท่านั้น แต่การที่จะตัดสินใจลงทุนทางตรงระหว่างประเทศหรือทำการผลิตเพื่อการส่งออก หรือจะใช้วิธีการขยาย หรือให้เขาสหบริษัทจะขึ้นอยู่กับปัจจัยหรือเงื่อนไขต่างๆ ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 ประการ ได้แก่

(1) การได้เปรียบในการเป็นเจ้าของสินทรัพย์บางอย่าง (Ownership-Specific Advantage) เช่น ขนาดและความมั่นคงของกิจการ ความรู้ทางด้านเทคโนโลยี การจัดการ การบริหารและการตลาด

(2) ความได้เปรียบที่เกิดจากการประกอบการของตนเอง (Internalization Incentive Advantage) เช่น องค์กรธุรกิจจะต้องหาประโยชน์จากความได้เปรียบของตนเองด้วยตนเอง โดยการขยายการประกอบการของตนเองออกไป (Internalisation) ในต่างประเทศแทนที่จะแสวงหาประโยชน์จากภายนอกกิจการ โดยการขายหรือทำสัญญาให้เช่าแก่องค์กรธุรกิจอื่นๆ การแสวงหาประโยชน์จากความได้เปรียบของตนเองโดยการขยายกิจการออกไปยังต่างประเทศนี้ จะทำให้องค์กรธุรกิจได้รับผลประโยชน์บางประการ เช่น ต้นทุนเกี่ยวกับการตลาดอาจจะลดลงได้บ้าง สามารถหลีกเลี่ยงมาตรการการเข้าแทรกแซงของรัฐบาล เช่น การตั้งกำแพงภาษี การกำหนดโควต้า สามารถควบคุมแหล่งผลิต และราคาวัตถุดิบที่ต้องใช้ สร้างความมั่นใจให้กับผู้ซื้อในต่างประเทศ และสามารถใช้กลยุทธ์ในการกำหนดราคาขายในต่างประเทศต่างๆ ให้แตกต่างกันได้

(3) ความได้เปรียบที่เกิดจากแหล่งที่ตั้ง (Location-Specific Advantage) ซึ่งจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับแหล่งทรัพยากร คุณภาพของทรัพยากร และราคาของทรัพยากรในประเทศนั้น ค่าใช้จ่ายในการขนส่ง และการสื่อสาร ขนาดของการเข้าแทรกแซงของรัฐบาลในการผลิต การควบคุมการนำเข้า ปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่ประเทศมีอยู่ ความแตกต่างของวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี

หากไม่สามารถบรรลุเงื่อนไขทั้ง 3 ประการ ดังกล่าวข้างต้นแล้ว องค์กรธุรกิจก็จะเลือกทางอื่นแทนการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ ซึ่ง Dunning ได้สรุปเงื่อนไขต่างๆไว้ในตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 เงื่อนไขของทางเลือกต่างๆ ในการให้บริการแก่ตลาด

ทางเลือกต่างๆ ในการให้บริการแก่ตลาด	ความได้เปรียบที่เกิดจาก		
	การเป็นเจ้าของสินทรัพย์พิเศษ	การทำให้เป็นประโยชน์ด้วยตนเอง	แหล่งที่ตั้ง
การทำสัญญาให้เช่าหรือขายสิทธิบัตร	มี	ไม่มี	ไม่มี
การส่งออก	มี	มี	ไม่มี
การลงทุนทางตรง	มี	มี	มี

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมดพอที่จะสรุปได้ว่า ทฤษฎีการสังเคราะห์ปัจจัยต่างๆ ที่กำหนด การลงทุนระหว่างประเทศนี้ค่อนข้างมีส่วนดีเหนือทฤษฎีอื่นๆ ในแง่ที่ว่า เป็นทฤษฎีที่อธิบายเงื่อนไขหรือความได้เปรียบต่างๆ ที่มีผลต่อการตัดสินใจการลงทุนทำการผลิตในต่างประเทศขององค์การธุรกิจต่างๆ ได้สมบูรณ์กว่าทฤษฎีอื่นๆ และสามารถใช้อธิบายกับการลงทุนทางตรงระหว่างประเทศได้ทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นการลงทุนทางตรงด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมทดแทนสินค้านำเข้า ด้านการค้า การกระจายสินค้า และทางด้านบริการอื่นๆ เช่น การธนาคารและการประกันภัย

2.3 งานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ที่มีผู้ทำการศึกษาไว้แล้ว

ในส่วนนี้จะแบ่งการพิจารณาออกเป็น 2 ส่วน คือ สาเหตุที่นักลงทุนตัดสินใจออกมาลงทุนในต่างประเทศ และปัจจัยที่นักลงทุนเลือกต่างประเทศเป็นแหล่งลงทุน

2.3.1 สาเหตุที่นักลงทุนตัดสินใจออกมาลงทุนในต่างประเทศ

จากการศึกษาพบว่า มีผู้ทำการศึกษาเกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้นักลงทุนตัดสินใจออกมาลงทุนในต่างประเทศนั้นมีจำนวนมากที่ได้พยายามค้นหาเหตุผลที่จะอธิบายถึงพฤติกรรมของผู้

ลงทุนที่เสี่ยงออกไปลงทุนในประเทศที่ตนมิได้มีความคุ้นเคยมาก่อน เช่น วิวัฒน์ชัย อัดถการ⁹ ได้ศึกษาถึงสาเหตุที่ญี่ปุ่นออกไปลงทุนยังต่างประเทศ โดยสรุปเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ

(1) ประเภทที่มุ่งด้านตลาด (Market Oriented Type) การไปลงทุนต่างประเทศ ประเภทนี้จะปรากฏออกมาในรูปแบบต่างๆ เช่น เป็นบริษัทการค้าที่ตั้งขึ้นเพื่อจำหน่ายสินค้าที่นำเข้ามาจากญี่ปุ่น เป็นบริษัทที่มุ่งแสวงหาตลาดใหม่การเข้ามาลงทุนก็เพื่อลดข้อเสียเปรียบในแง่ต้นทุน ซึ่งต้องแข่งขันกับบริษัทในท้องถิ่นนั้นๆ หรือบริษัทที่เข้าไปลงทุนเพื่อรักษาตลาดที่เคยนำเข้าจากบริษัทของตนแต่ต้องหยุดชะงักไปเนื่องจากมีข้อกีดกันทางภาษี และการนำเข้าสินค้าจากญี่ปุ่น

(2) ประเภทที่มุ่งจะได้ทรัพยากร (Resource-Securing Oriented Type) โดยมีเหตุผลที่จะได้ใช้ทรัพยากร และวัตถุดิบของประเทศที่ได้เข้าไปลงทุน รวมทั้งการส่งวัตถุดิบกลับไปยังญี่ปุ่นเพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรมบางประเภทของญี่ปุ่น

(3) ประเภทที่มุ่งใช้แรงงาน (Labor Utilization Type) เนื่องจากอุปทานแรงงานของญี่ปุ่นเริ่มขาดแคลน จึงมุ่งหวังที่จะใช้แรงงานที่เหลือเฟือในบางประเทศ ซึ่งมีอัตราค่าจ้างต่ำกว่าประเทศตน

Allen¹⁰ ได้ศึกษาถึงปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้ประกอบการชาวญี่ปุ่นเลือกประเทศที่จะเข้าไปลงทุน และผลการศึกษาพบว่า มีผลสอดคล้องกับวิวัฒน์ชัย และมีเพิ่มเติมอีกบางประการ คือ เป็นการร่วมทุนเพื่อหาผลประโยชน์จากกำไร ซึ่งอาจจะเป็นกิจการที่เกี่ยวข้องกับที่มีอยู่แล้วในญี่ปุ่นและอีกประการหนึ่ง คือ การได้รับแรงกระตุ้นจากการสนับสนุนของรัฐบาลญี่ปุ่นเองตลอดจนข้อจำกัดในเรื่องการลงทุนของญี่ปุ่นบางประเภทที่จะก่อให้เกิดปัญหามลภาวะเป็นพิษ

⁹ วิวัฒน์ชัย อัดถการ, บทบาทของการลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทย (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2518) 15.

¹⁰ Thomas W. Allen, Direct Investment of Japanese Enterprise in Southeast Asia : A Study of Motivations, Characteristics and Attitudes (Bangkok : The Economic Cooperation Center for the Asia and Pacific Region, 1973). อ้างถึงใน อารยะ ปริชาเนตดา, "การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในประเทศไทย: บทสำรวจสถานะแห่งความรู้," วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์ 3 (มีนาคม 2528).

Tambutertchai¹¹ ศึกษาถึงทัศนคติของนักลงทุนญี่ปุ่นในประเทศไทยโดยวิธีการสอบถามและสัมภาษณ์ จากการศึกษาพบว่า มุมเหตุจริงใจที่นักลงทุนญี่ปุ่นใช้ในการพิจารณาเลือกแหล่งลงทุนในต่างประเทศ ได้แก่

- (1) เพื่อที่จะขยายตลาดสินค้าอุตสาหกรรม
- (2) หวังแรงจูงใจที่รัฐบาลประเทศผู้รับการลงทุนให้ผู้ลงทุน
- (3) หลีกเลี่ยงกำแพงภาษีหรือข้อจำกัดในการนำเข้าของประเทศผู้รับการลงทุน
- (4) เพื่อแข่งขันกับผู้ลงทุนรายอื่นในประเทศผู้รับการลงทุน
- (5) หวังประโยชน์ทางด้านแรงงานราคาถูก
- (6) แสวงหาแหล่งวัตถุดิบ

และจากการศึกษาพบว่าผู้ประกอบการธุรกิจต่างกันจะให้ความสำคัญต่อบัจจัยต่างๆ ไม่เหมือนกัน เช่น ธุรกิจอาหารให้ความสำคัญกับแหล่งวัตถุดิบ ส่วนสิ่งทอเน้นสิทธิพิเศษที่ผู้รับการลงทุนให้แก่ผู้ลงทุน ตลาดรองรับสินค้า และประโยชน์จากการผลิตด้วยต้นทุนแรงงานที่ต่ำ ในขณะที่ธุรกิจผลิตเครื่องมือเครื่องใช้เกี่ยวกับการขนส่ง มุ่งหวังที่จะหลีกเลี่ยงภาษีและข้อจำกัดทางการค้าในประเทศผู้รับการลงทุน ตลาดรองรับสินค้า และเพื่อแข่งขันกับผู้ลงทุนในท้องถิ่น

การศึกษาการลงทุนจากต่างประเทศของนักวิเคราะห์อีกกลุ่มหนึ่งคือ Dilokvidhyarat¹² และ Prasartset¹³ อธิบายสาเหตุของการลงทุนจากต่างประเทศตามพัฒนาการของระบบทุนนิยม ซึ่งได้มีการสะสมเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนกลายเป็นการผลักดันให้มีการนำทุนและ

¹¹ Somsak Tambunlertchai, "Attitude and Experience in Japanese-Thai Joint Venture Investment," in *Current Development in Thai-Japanese Economic Relation : Trade and Investment*, ed. Medhi Krongkeaw (Bangkok : Thammasat University Press, 1980), pp.270-315.

¹² Lae Dilokvidhyarat, "Development of Transnational Corporations in Thailand," Paper Presented at the Conference on Transnational Corporations in Economic Development : A Comparative Study of Experience Between Japan and Thailand , held by Faculty of Economics, Chulilongkorn University at Hotel Pattaya Palace, Psttaya,Thailand,2-4 December.

¹³ Suthy Prasartset, "The Impact of Transnational Corporations on Economic Structure of Thailand," Discussion Paper No.2502, Economic Research Unit, Faculty of Economics, Chulalongkorn University, November 1981, reprinted in *Alternatives : a Journal of World Policy*, 7 (December 1981).

เครื่องจักรไปลงทุนยังประเทศอื่นที่มีทุนน้อยกว่า ซึ่งจะทำให้กำไรเพิ่มขึ้น เพราะมูลค่าส่วนเพิ่มของทุนมีค่าสูงขึ้น รวมทั้งผลประโยชน์อื่นๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เช่น การครอบครองวัตถุดิบ ค่าจ้างแรงงานที่ต่ำกว่า นโยบายทางด้านการตลาด เป็นต้น แต่ทั้งนี้ปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมและมีบทบาทได้แก่ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการคมนาคมที่มีการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

1.3.2 ปัจจัยที่นักลงทุนเลือกต่างประเทศเป็นแหล่งลงทุน

Allen ได้ศึกษาการลงทุนต่างประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และได้พบว่ากรณีการลงทุนญี่ปุ่นในประเทศไทยส่วนใหญ่จะอยู่ในประเภทอุตสาหกรรมที่มุ่งหวังตลาดภายในท้องถิ่นเป็นสำคัญ เช่น อุตสาหกรรมสิ่งทอ เคมีภัณฑ์ เครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นต้น จากงานศึกษานี้ที่ใช้ตัวอย่างการศึกษาทั้งหมด 110 โครงการ ในกรณีประเทศไทยพบว่า 56% มีจุดประสงค์เพื่อรักษาตลาดภายในท้องถิ่นในประเทศไทย ส่วนมูลเหตุจูงใจรองลงมา คือ เรื่องวัตถุดิบและค่าจ้างแรงงานที่ต่ำ ส่วนทางด้านความมุ่งหวังผลกำไรพบเพียง 5% เท่านั้น

วิวัฒน์ชัย อัดถาวร ก็มีความเห็นในเรื่องนี้เช่นเดียวกับ Allen โดยเหตุผลที่สำคัญในการดึงดูดให้นักลงทุนชาวญี่ปุ่นเข้ามาลงทุนในไทย คือ การเข้ามารักษาและขยายตลาด ทั้งนี้เนื่องจากสินค้าญี่ปุ่นได้รับความนิยมและจำหน่ายได้ดีในประเทศไทย เหตุผลอื่นที่รองลงมา คือ ค่าจ้างแรงงานถูก บรรยากาศการลงทุนทั่วไปดีพอสมควร และสิทธิพิเศษที่รัฐบาลไทยเสนอให้

Lecraw¹⁴ ได้ศึกษาถึงมูลเหตุจูงใจและการดำเนินกิจการของบริษัทข้ามชาติของประเทศกำลังพัฒนา (อินเดียน ไต้หวัน สิงคโปร์ และมาเลเซีย) ที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทย พบว่ามีเหตุจูงใจในการออกไปลงทุนยังต่างประเทศของบริษัทข้ามชาติของประเทศที่กำลังพัฒนา กล่าวคือ มูลเหตุสำคัญไม่ได้อยู่ที่การเข้ามายึดครองตลาด แต่เข้ามาเพื่อต้องการกระจายความเสี่ยงในเรื่องการลงทุน (Diversified risk) เป็นสำคัญ ทั้งนี้เนื่องจากเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและการเมืองในประเทศของตนมีความไม่แน่นอนสูง การศึกษานี้ยังได้เปรียบเทียบการใช้ปัจจัยทุนและแรงงาน

¹⁴ D. Lecraw , Direct Investment by Firm from Less Development Countries , Oxford Economic Paper , 29 (November 1977).

(K/L) และพบว่าบริษัทข้ามชาติของประเทศกำลังพัฒนาดังกล่าวมีการใช้ K/L ในสัดส่วนที่ต่ำกว่ากรณีของบริษัทข้ามชาติของประเทศที่พัฒนาแล้วและบริษัทของไทยเอง

ภรณ์ กาญจนะพังคะ¹⁵ ได้ศึกษาถึงธุรกิจร่วมในประเทศไทยเฉพาะกรณีธุรกิจร่วมทุนญี่ปุ่นไทย และพบว่า ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศจะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับประเภทของอุตสาหกรรมที่เข้ามาลงทุน ดังตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 มลเหตุรงใจในอุตสาหกรรมต่าง ๆ

ประเภทอุตสาหกรรม	มลเหตุรงใจที่สำคัญ
1. อาหาร	การใช้ทรัพยากรในประเทศและได้รับสิทธิพิเศษ
2. สิ่งทอ	การได้รับสิทธิพิเศษ การเข้าถึงตลาดที่กำลังขยายตัวและค่าจ้างต่ำ
3. เคมีและยา	เพื่อการแข่งขันกับผู้ผลิตรายอื่นและการได้รับสิทธิพิเศษ
4. โลหะ	การเข้าถึงตลาดที่กำลังขยายตัว
5. เครื่องจักรยนต์และส่วนประกอบยานยนต์	การเข้าถึงตลาด การได้รับสิทธิพิเศษ ค่าจ้างต่ำและเพื่อชจัดปัญหากำแพงภาษีหรือการจำกัดการนำเข้า
6. เกษตร เหมืองแร่ และกระดาษ	การใช้ทรัพยากรหรือวัตถุดิบภายในประเทศ

Akrasanee¹⁶ ได้แจกแจงลักษณะการส่งเสริมการลงทุนของไทยที่มีต่อการชักนำให้มีการลงทุนจากต่างประเทศ โดยแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่

(1) นโยบายโดยทั่วไป ได้แก่ ภาษีศุลกากร โควตาการนำเข้า และการห้ามนำเข้าสินค้าบางประเภท

๘) นโยบายและมาตรการเฉพาะสำหรับการลงทุนจากต่างประเทศ ได้แก่การร่วม

¹⁵ ภรณ์ กาญจนะพังคะ, "ธุรกิจร่วมในประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีธุรกิจร่วมทุนไทย-ญี่ปุ่น" (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521).

¹⁶ Narongchai Akrasanee, Foreign Investment in Thailand, Faculty of Economics, Thammasat University, NIEO Working Series, 1980.

มีอภิปรายนานาชาติในการหลีกเลี่ยงการเก็บภาษีซ้อน การอนุญาตให้มีการส่งกำไรกลับประเทศและ กฎหมายส่งเสริมการลงทุนอีกด้วย

Dilokvidhyart ได้มองการเข้ามาของบริษัทข้ามชาติที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทยว่ามีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองของไทยและของโลก ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 บริษัทตัวแทนการค้าต่างประเทศทางยุโรปโดยเฉพาะอังกฤษ ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศทางยุโรปต้องประสบภัยความเสียหายจากสงครามทำให้ประเทศสหรัฐอเมริกาที่เข้าสู่สงครามในภายหลังมีความเจริญทางเศรษฐกิจรวดเร็วเข้ามาแทนที่บริษัทการค้าที่มีอยู่เดิมในรูปบริษัทข้ามชาติขนาดใหญ่ ในแง่โครงสร้างทางการเมืองของไทยเองก็ได้รับอิทธิพลมาจากสหรัฐอเมริกาดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของประเทศในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ได้รับคำแนะนำมาจากธนาคารโลกเป็นสำคัญ ทำให้ประเทศไทยมีการพัฒนาสาธารณูปโภค ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา เพื่อจะได้เป็นฐานรองรับอุตสาหกรรมของประเทศ มีนโยบายชักจูงให้ต่างชาติเข้ามาลงทุนโดยเสนอสิทธิพิเศษต่างๆ ให้ เป็นต้น นอกจากสหรัฐอเมริกาแล้ว ประเทศญี่ปุ่นเป็นอีกชาติหนึ่ง ซึ่งเริ่มมีบทบาทเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในเรื่องของการลงทุนจากต่างประเทศในประเทศไทย เนื่องจากได้รับเสนอสิทธิพิเศษต่างๆ ดังกล่าว รวมทั้งการเสื่อมโทรมของอิทธิพลการค้าของประเทศแถบยุโรป

Chunanuntatham และ Sachchamarga¹⁷ ได้ศึกษาถึงกรณีการลงทุนโดยตรงจากญี่ปุ่นในประเทศไทย โดยให้อัตราแลกเปลี่ยนเป็นปัจจัยหนึ่งในการกำหนดการลงทุน ทั้งนี้อัตราแลกเปลี่ยนจะมีผลกระทบต่อ การตัดสินใจหรือขยายการลงทุนโดยผ่านการเปลี่ยนแปลงของต้นทุนและผลตอบแทนสุทธิที่คาดว่าจะได้รับการเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยจริงเป็นปัจจัยที่นักลงทุนจะต้องให้ความสนใจอยู่ด้วยเช่นกัน

¹⁷ Supote Chunanuntatham and Sukrita Saschchamarga, The Determinants of Direct Foreign Investment with a Specific Role of a Foreign Rate : An Application to the Japanese case in Thailand , Reseaech Report Series No. 39 ,Faculty of Economics, Thammasat University, (November 1982).

Coughlin, Terza และ Arromdee¹⁸ ได้ศึกษาถึงลักษณะพิเศษที่ตั้งในมลรัฐต่างๆ ในสหรัฐอเมริกาที่ก่อให้เกิดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ ในการวิจัยนี้ได้เสนอการวิเคราะห์ถึงรูปแบบของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในอุตสาหกรรมในช่วงเวลาดังแต่ปี ค.ศ.1981-1983 และให้ความสนใจเป็นพิเศษในเรื่องของความสำเร็จในการลงทุนจากโดยตรงจากต่างประเทศที่เกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจของระดับมลรัฐต่างๆ ในสหรัฐอเมริกาโดยใช้ Condition Logit Model (CLM) ของการลงทุนจากต่างประเทศของการตัดสินใจที่ตั้งโดยการลงทุนโดยใช้กำไรสูงสุดเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาและจากผลการวิเคราะห์พบว่าจำนวนของศักยภาพที่ตั้งของการลงทุนเป็นส่วนสำคัญในการกำหนดการลงทุน มีดังนี้คือ

1. รายได้ต่อหัว เป็นตัวแทนของความต้องการตลาดที่มีผลต่อการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ
2. ความหนาแน่นของโรงงาน (Manufacturing Density) โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับการลงทุนจากต่างประเทศ
3. ตลาดแรงงาน (Labor Market) จะส่งผลให้เกิดการกระจายของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ เพราะค่าจ้างแรงงานที่สูงกว่าจะเป็นตัวขัดขวางการลงทุนจากต่างประเทศในขณะเดียวกันอัตราค่าจ้างที่สูงกว่าจะก่อให้เกิดการลงทุนที่สูงกว่า และที่น่าประหลาดใจคือระดับสหภาพกรรมกรที่สูงกว่าไม่มีส่วนร่วมในการลดการลงทุนจากต่างประเทศแต่ค่อนข้างจะมีผลในการเพิ่มการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ
4. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการขนส่ง (Transportation Infrastructure) สร้างแรงจูงใจให้เกิดการลงทุนจากต่างประเทศมากขึ้น
5. ภาษี (Taxes) มีผลในด้านที่ตั้งในการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ เพราะการเก็บภาษีเป็นตัวขัดขวางการลงทุนโดยมีความสัมพันธ์ในด้านตรงข้ามระหว่างการเก็บภาษีและการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ และในส่วนของค่าใช้จ่ายของรัฐบาลที่มีการใช้จ่ายไม่จำกัดในเรื่องของโครงสร้างพื้นฐานซึ่งมีความสัมพันธ์เป็นไปในทางเดียวกันกับการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ

¹⁸ Cletus C. Coughlin, Joseph V. Terza, and Vachira Arromdee, "State Characteristics and the Location of Foreign Direct Investment within the United States," *The Review of Economics and Statistics*, 73(1991) pp.675-683.

Tsai¹⁹ ได้ศึกษาถึงตัวกำหนดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในประเทศไต้หวัน โดยศึกษาถึงลักษณะของข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ ซึ่งสามารถแบ่งข้อมูลได้เป็น 2 ด้าน คือ Demand side และ Supply side โดยตัวกำหนดที่ผลต่อการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศทางด้าน Demand ได้แก่ ความเสถียรภาพทางด้านการเมือง, ต้นทุนแรงงาน, ขนาดตลาด, Regional Economic Integrateion และ Investment Incentive Offered by the host country และตัวกำหนดทางด้าน Supply ได้แก่ Economics of Scale, Oligopoly Reaction, Product Life Cycle, Intangible Assets และ International เป็นต้น และพบว่าจากการศึกษาโดยทั่วไปมักจะศึกษาในแต่ละด้านซึ่งวิธีที่มักใช้ในการวิเคราะห์ คือ Regression โดยใช้ข้อมูลแบบ Cross-Country Data และในครั้งที่สองจะใช้ข้อมูลแบบ Times Series และจากผลการทดสอบพบว่าการใช้ข้อมูล Cross-Country จะเกิดข้อผิดพลาดโดยพบว่าปัจจัยทางด้าน Supply จะไม่มีผลต่อการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ แต่ผลจากการทดสอบโดยวิธี Time Series พบว่าจะให้ผลได้ดีกว่า คือ จะให้ความสำคัญทั้งทางด้าน Demand และ Supply

Chen²⁰ ได้ศึกษาตัวกำหนดของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในประเทศไต้หวันเช่นเดียวกัน Tsai โดยแยกการพิจารณาเป็น 2 ด้าน ดังนี้ คือ เงื่อนไขทางด้านเศรษฐศาสตร์มหภาคที่มีผลต่อการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (FDI) และปัจจัยทางด้านเศรษฐศาสตร์จุลภาคที่มีผลต่อการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ ในส่วนของการศึกษาเศรษฐศาสตร์มหภาคได้ศึกษาถึงสาเหตุที่ก่อให้เกิดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศโดยการแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงก่อนปี ค.ศ.1987 และช่วงหลังปี ค.ศ.1987 และพบว่าในช่วงก่อนปี ค.ศ.1987 การขยายตลาดมีผลต่อการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศมากที่สุดถึงร้อยละ 56 ส่วนที่รองลงมา คือ วัตถุประสงค์ มีผลต่อการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศถึงร้อยละ 8.2 และผลของการศึกษาในช่วงหลังปี ค.ศ.1987 พบว่าการขยายตลาดก็ยังเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศมากที่สุดแต่กลับพบว่าการขยายตลาดเป็นสาเหตุให้เกิดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศลดลงจากในอดีตมากถึงร้อยละ 25.1 ซึ่งต่างจากอัตราค่าจ้างแรงงานที่ต่ำในช่วงก่อนปี ค.ศ.1987 พบว่ามีผลเพียงร้อยละ 21.3 จากการศึกษาในส่วนนี้ จะพบว่าความแตกต่างของเงื่อนไขทางด้านเศรษฐศาสตร์

¹⁹ Pan Long Tsai, "Determinants of Foreign Direct Investment in Taiwan : An Alternative Approach with Time-Series Data ," World Development, 19 (1991) pp.275-285.

²⁰ Tain-Jy Chen "Determinants of Taiwan's Direct Foreign Investment : The Case of Newly Industrializing Country," Journal of Development Economics, 39 (1992)pp397-407.

มหภาคจะมีผลต่อสาเหตุที่แตกต่างกันไปในการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ ในส่วนของการศึกษาด้านเศรษฐศาสตร์จุลภาคได้นำคุณสมบัติของธุรกิจมาใช้ในการศึกษา ซึ่งได้แก่ ขนาดของธุรกิจ , อัตราการเจริญเติบโต, การนำเข้าวัตถุดิบ, ขนาดของแรงงาน และสัดส่วนการส่งออก และได้นำปัจจัยเหล่านี้ไปทดสอบความสัมพันธ์กับการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศโดยเฉพาะทางด้านขนาดพบว่า การเพิ่มขึ้นของค่าของเงินและค่าจ้างแรงงานจะชี้ให้เห็นว่าธุรกิจที่มีทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็กจะมีรูปแบบการตัดสินใจในการเข้าไปลงทุนยังต่างประเทศแตกต่างกัน โดยพบว่าในส่วนของ วัตถุดิบดูเหมือนจะเป็นปัจจัยหลักของธุรกิจขนาดใหญ่ แต่กลับมีความสัมพันธ์เพียงเล็กน้อยกับการตัดสินใจในการลงทุนของธุรกิจขนาดเล็ก และในขณะเดียวกันก็พบว่าศักยภาพในการเจริญเติบโตค่อนข้างที่จะสนับสนุนให้เกิดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในธุรกิจขนาดเล็ก เพราะในประเทศได้หวั่นเป็นแหล่งทรัพยากร และ Market Constraints Inherent ส่วนอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลทั้งในธุรกิจขนาดใหญ่และเล็ก คือ การส่งออก โดยธุรกิจจะมองว่ารายรับที่ได้จากการไปลงทุนยังต่างประเทศจะสูงกว่ารายรับที่ได้เดิมโดยการส่งออกไปขาย เพราะฉะนั้นการที่ประเทศผู้ได้รับการลงทุนมีนโยบายส่งเสริมการส่งออก อาจจะเป็นการบังคับให้ธุรกิจเข้ามาลงทุนหรือเป็นส่วนที่ดีในการดึงดูดให้เกิดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศซึ่งจะเห็นชัดเจนว่าจะเกิดแรง “ผลัก” และ “ดึง” และผลในส่วนที่ดีในการดึงดูดให้เกิดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศก็จะเป็นไปภายใต้เงื่อนไขทางเศรษฐศาสตร์มหภาคด้วย

Bajo-Rubio และ Sosvilla-Rivero²¹ ได้ศึกษาถึงการวิเคราะห์ทางเศรษฐมิติของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศโดยรวมที่ไหลเข้าประเทศสเปน (ในกรณีนี้จะมีกลุ่มที่ประเทศที่เข้ามาลงทุนในประเทศสเปน 2 กลุ่ม คือ สหรัฐอเมริกา และกลุ่มEC) และตัวแปรโดยทั่วๆ ไปทางเศรษฐศาสตร์โดยข้อมูลที่ใช้เป็นแบบอนุกรมเวลา ในการทดสอบจะใช้เทคนิคที่เรียกว่า Cointegration และผลการทดสอบพบว่ามีความสัมพันธ์กันในระยะยาวระหว่างการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศโดยรวมที่ไหลเข้าจากสหรัฐอเมริกากับตัวแปรโดยทั่วๆ ไปของเศรษฐศาสตร์มหภาค ซึ่งได้แก่ Real GDP , อัตราเงินเฟ้อ , ระดับของการกีดกันทางการค้า และ Lagged Foreign Capital Stock ส่วนในการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศโดยรวมที่ไหลเข้าประกอบไปด้วย 2 ส่วน ได้แก่ Manufacturing และ Non-Manufacturing และโดยเฉพาะ Real GDP และอัตราเงินเฟ้อ จะเป็นตัวแปรหลักที่มีผลต่อการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ และพบว่า Cost of Capital และ Unit Labor

²¹ Oscar Bajo-Rubio and Simon Sosvilla-Rivero, "An Econometric Analysis of Foreign Direct Investment in Spain 1964-1989," Southern Economic Journal, 16(July 1994)pp104-120.

Cost จะมีผลในทางลบต่อ Manufacturing และ Non-Manufacturing และในทางตรงกันข้ามของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศจากกลุ่ม EC พบว่ามีความสัมพันธ์กับ Real GDP และอัตราเงินเฟ้อเท่านั้นเพราะสเปนเข้าไปเป็นสมาชิกในกลุ่ม EC

จากการที่พบว่ามีความสัมพันธ์ในระยะยาวและจึงมาทดสอบความสัมพันธ์ในระยะสั้นโดยใช้ Error Correction Model เพื่อที่จะสนับสนุนการทดสอบใน Cointegration ผลที่ปรากฏพบว่าได้มีการกำหนดนโยบายบางประการ โดยประการแรก คือ การเน้นความมีเสถียรภาพและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เพื่อเป็นไปตามการคาดการณ์ที่จะมี Single European Market ในปีค.ศ. 1993 ส่วนนโยบายที่เหลือก็จะเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นต่อการยกระดับการไหลเข้าของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในสเปนให้สูงขึ้นในปีต่อๆ ไป เช่น เมื่อมีการลดลงของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศก็จะต้องมีการลดอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยเปรียบเทียบกับเศรษฐกิจในสเปนที่ผ่านมาในอดีต ในทางตรงกันข้ามจากการทดสอบพบว่า Unit Labor Costs มีนัยสำคัญกับการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของ Non-Manufacturing เท่านั้น โดยพบว่าหาก Labor Costs ในสเปนยิ่งสูงจะไม่นับอุปสรรคต่อการเจริญเติบโตของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ ในส่วน Substitution Effect ระหว่างแรงงานและทุน ในความเป็นจริงจะขึ้นอยู่กับนักลงทุนชาวต่างประเทศที่เข้ามาลงทุนเกี่ยวกับ Manufacturing Industry สำหรับแรงงานที่มีความชำนาญซึ่งก็มีบ่อยครั้งที่จะมีการอ้างเกี่ยวกับแนวโน้มสำหรับ MNEs เมื่อมีการเลือกประเทศที่จะเข้าไปลงทุนโดยพิจารณาระหว่างค่าจ้างแรงงานที่ต่ำที่มีราคาถูกและทรัพยากรธรรมชาติหรือน้ำหนักกับปัจจัยอื่นๆ มากกว่าการได้เปรียบในเชิงเปรียบเทียบของค่าจ้างแรงงานในสเปน เพราะการลดลงของ Unit Labor Costs จะทำให้สังคมการเมืองของท้องถิ่นแย่งชิงที่มีผลกระทบต่อการลงทุนของ MNEs และจะทำให้เกิดความไม่แน่ใจที่จะเข้าไปลงทุนในสเปน

ในการสนับสนุนสมมติฐานที่เกี่ยวข้องกับ แรงจูงใจของเศรษฐกิจสเปนของนักลงทุนต่างประเทศโดยพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างสเปนและโปตุเกส หลังจากเข้าร่วมเป็นสมาชิกในกลุ่ม EC โดยพบว่าโปตุเกสเป็นประเทศที่มีตลาดภายในประเทศเล็กกว่าและมีแรงงานที่มีความชำนาญน้อยกว่า ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบแล้วโปตุเกสมีค่าจ้างแรงงานที่ต่ำกว่าสเปน จึงสามารถดึงดูดนักลงทุนจากต่างประเทศได้มากกว่าสเปนตั้งแต่ปี ค.ศ.1986 ในทางกลับกันหลังจากปี ค.ศ. 1986 สเปนกลับมามีการการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศมากกว่าโปตุเกส ซึ่งสามารถอธิบายได้จาก

การที่สเปนมีการขยายตลาดภายในให้กว้างขึ้นรวมทั้งมีแรงงานที่มีความชำนาญสูงจำนวนมาก และมีค่าจ้างที่ต่ำกว่า

Tu และ Schive²² ได้ศึกษาถึงวิธีในการหาตัวกำหนดที่มีผลต่อการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในไต้หวัน โดยศึกษาเปรียบเทียบ 2 วิธี คือ Regression Analysis พิจารณาในกรณี Export และ Managers' survey ที่พิจารณาในกรณี Ex ante โดยมีตัวแปรที่ใช้ร่วมกันถึง 18 ตัว จากการศึกษาพบว่าความแตกต่างของทั้ง 2 วิธีจะทำให้เกิดความไม่แน่นอนและไม่เพียงพอที่จะสร้างนโยบายที่ดึงดูดให้เกิดการลงทุนโดยพิจารณาในกรณีที่มีความได้เปรียบทางด้านสถานที่ (Locational Advantage) งานวิจัยฉบับนี้จึงได้มีการนำเอาทั้ง 2 วิธีมาใช้ประโยชน์ร่วมกันหลายประการดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง การมีเสถียรภาพทางด้านการเมืองและสังคมมีความสำคัญอย่างสูงทางด้านความคิดเห็นของ Managers ในการตัดสินใจเข้ามาในไต้หวัน แต่กลับไม่มีความมีนัยสำคัญในการวิเคราะห์ซึ่งเกิดจากการประมาณการนั้นได้ใช้ข้อมูลในช่วงเวลาดังแต่ปี ค.ศ.1979-1986 ซึ่งเป็นช่วงที่การเมืองอยู่ในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลง แต่ถึงอย่างไรความมีเสถียรภาพทางด้านการเมืองและสังคมก็มีความสำคัญในการดึงดูดให้เกิดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศโดยเป็นตัวกำหนดในเรื่องของความเสี่ยงในด้านการลงทุน แต่จะไม่มีผลกระทบในเรื่องขนาดการลงทุนของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ

ประการที่สอง คือ ประโยชน์ของการมีโครงสร้างพื้นฐานที่ดี Tax Intensives และ ต้นทุนแรงงานต่ำ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ไม่ได้เป็นตัวกำหนดในการพิจารณาของ Managers แต่กลับมีนัยสำคัญกับ Regression Analysis จากความสำคัญโดยเปรียบเทียบของปัจจัยนี้ที่แสดงมาที่มีการเปลี่ยนแปลงไปพร้อมๆ กับแหล่งและขนาดของการลงทุนซึ่งเป็นคุณสมบัติของอุตสาหกรรมและช่วงเวลาในการเข้ามาของนักลงทุน

ประการที่สาม มุมมองของนักลงทุนจากต่างประเทศเกี่ยวกับการลงทุนท้องถิ่นในไต้หวันพบว่ามีมีการเปลี่ยนแปลงไปพร้อมๆ กับช่วงเวลาที่ผ่านมาลงทุน โดยพบว่าค่าจ้างแรงงานที่

²² Jenn-Hwa Tu and Chi Schive, "Determinants of Foreign Direct Investment in Taiwan Province of China: New Approach and Finding," *Transnational Corporation*, 4(August 1995)93-103.

ถ้าจะไม่มีผลในการตัดสินใจทั้ง 2 วิธี ในการหาตัวกำหนดการลงทุนในไต้หวัน ซึ่งในความเป็นจริง ก็พบว่ามีความสำคัญบ้างเล็กน้อยในช่วงที่การลงทุนประสบความสำเร็จในช่วงต้นๆ ของโครงการ

จากการรวบรวมความแตกต่างของทั้ง 2 วิธีที่ประกอบไปด้วย ผลเริ่มต้นในการวิเคราะห์ และสำหรับประเทศกำลังพัฒนาซึ่งพึ่งกับปัจจัยที่มีแรงดึงดูดให้เกิดการไหลเข้าของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ ซึ่งต้องพิจารณาทั้ง 2 วิธีร่วมกันในการหานโยบายที่จะก่อให้เกิดแรงจูงใจในการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ และจากประสบการณ์ของไต้หวันที่แสดงนโยบายที่มีผลกระทบต่อตัดสินใจลงทุนทั้งการไหลเข้าและการไหลออกของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ และความสำคัญที่จะต้องบังคับไว้สำหรับการวิเคราะห์จากการสอบถามความคิดเห็นของ Managers จะต้องไม่เลือกสัมภาษณ์ในคนที่อยู่ในช่วงเริ่มแรกของการตัดสินใจ

Jeon²³ ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่ผลต่อการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของประเทศเกาหลี ในโรงงานอุตสาหกรรมโดยจะแยกพิจารณาการลงทุนในกลุ่ม คือ ในประเทศที่พัฒนาแล้ว และในประเทศที่ด้อยพัฒนาโดยเริ่มต้นจะใช้ Regression Analysis ภายได้พื้นฐานของ 2 ทฤษฎีของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ ซึ่งได้แก่ สมมติฐานจากการเป็นฝ่ายรับของการลงทุน (The Defensive Investment Hypothesis) และสมมติฐานในการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศที่ใช้ Tariff-jumping Technique ในการทดสอบในส่วนของกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วพบว่ามีหลักฐานที่ชี้ได้ว่าการที่เกาหลีเข้าไปลงทุนในประเทศที่พัฒนาแล้วมีผลกระทบทาง Non-tariff Trade Barriers เห็นได้จากเมื่อเกาหลีเข้าไปตั้งสาขาการผลิต โดยที่อย่างน้อยสามารถหลบเลี่ยงข้อจำกัดทาง Non-tariff Trade ก็จะมีผลสูงขึ้น แต่ในขณะเดียวกันกลับไม่พบหลักฐานของผลทางด้าน "A Defensive Motive" โดย Oligopolistic Producers ในเรื่องของ Foreign Market Share และพบว่าทั้งขนาดธุรกิจและอัตราการเจริญเติบโตที่แท้จริงของเศรษฐกิจเกาหลีจะมีผลต่อการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของประเทศเกาหลีในกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว และในส่วนของประเทศด้อยพัฒนาพบว่าปัจจัยที่ผลต่อการลงทุนของประเทศเกาหลีในกลุ่มประเทศที่ด้อยพัฒนา ได้แก่ค่าจ้างแรงงานที่ต่ำของประเทศด้อยพัฒนา เพราะความแตกต่างของค่าจ้างแรงงานระหว่างประเทศเกาหลีและประเทศด้อยพัฒนา จะมีผลให้ประเทศเกาหลีเข้าไปลงทุนในประเทศด้อยพัฒนา โดยประเทศ

²³ Yoong-Deok Jeon, "The Determinants of Korean Foreign Direct Investment in Manufacturing Industries," *Weltwirtschaftliches Archiv*, 128(1992)pp527-541.

เกาหลีจะเข้าไปหาประโยชน์จากค่าเสียโอกาสทางด้านธุรกิจใน Domestic Market ในระยะสั้น และพบว่ามีความเป็นไปได้ว่าการที่เกาหลีจะเข้าไปลงทุนในประเทศด้อยพัฒนา มรทางที่จะหลบเลี่ยง Tariff หรือ Non-tariff Trade Barriers ของประเทศด้อยพัฒนากับผลกระทบของการเปรียบเทียบในเรื่องค่าจ้างแรงงานต่ำ ดังนั้นการที่ประเทศเกาหลีเข้าไปลงทุนโดยตรงในโรงงานอุตสาหกรรม คือทางที่จะลดต้นทุนการผลิตให้ต่ำที่สุดจาก Non-tariff Trade Barriers ของประเทศที่พัฒนาแล้ว หรือหาประโยชน์จากค่าจ้างแรงงานที่ต่ำของประเทศด้อยพัฒนา

วัชร กิ่งธานี , ปณิตดา ชีรกุล , กรองกนก มานะกิจจงกล และ กอบสิริ เอี่ยมสุรีย์²⁴ ได้ศึกษาถึงนโยบายส่งเสริมการลงทุนของประเทศไทย เพื่อกระจายการลงทุนไปสู่ส่วนภูมิภาค ซึ่งเกิดจากการบริหารงานของคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน โดยนโยบายส่งเสริมการลงทุนได้กำหนดให้บางพื้นที่เป็นเขตส่งเสริมการลงทุน และให้ผู้ที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนนี้ไปประกอบกิจการในพื้นที่ดังกล่าวและได้รับสิทธิพิเศษเพิ่มเติมมากขึ้นในพื้นที่นั้นๆ การกำหนดเขตส่งเสริมการลงทุนได้เปลี่ยนแปลงไปตามนโยบายของรัฐบาลในช่วงเวลาต่างๆ ได้ดังนี้ คือ

1. ช่วง พ.ศ.2516-2529
2. ช่วง พ.ศ.2530-2531
3. ช่วง พ.ศ.2532-2533
4. ช่วง ตั้งแต่ 30 ต.ค.2533 - 31 มี.ค. 2535
5. ช่วง ตั้งแต่ 1 เม.ย.2535 - 31 มี.ค. 2536
6. ช่วง ตั้งแต่ 1 เม.ย. 2536 - ปัจจุบัน

ซึ่งในแต่ละช่วงเวลานี้สิทธิและประโยชน์ที่ให้แก่ผู้ประกอบการในเขตส่งเสริมการลงทุนก็จะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย โดยในการศึกษานี้จะพิจารณาเฉพาะในช่วงเวลาดังตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ.2536 เป็นต้นมา โดยพบว่าผลของนโยบายส่งเสริมการลงทุนที่ประกาศใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2536ได้ก่อให้เกิดการเพิ่มขึ้นในเขต 3 อย่างเห็นได้ชัดทั้งในด้านจำนวนโครงการที่ได้รับอนุมัติให้การส่งเสริม ประเภทกิจการ แหล่งที่ตั้ง และรายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากร โดยเฉพาะรายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรในรอบ 10 ปี (พ.ศ.2528-2537) เพิ่มขึ้นในทุกจังหวัด โดยเฉพาะ

²⁴ วัชร กิ่งธานี, ปณิตดา ชีรกุล, กรองกนก มานะกิจจงกล และ กอบสิริ เอี่ยมสุรีย์ "ความสัมฤทธิ์ผลของนโยบายการกระจายการลงทุนสู่ภูมิภาค," วารสารส่งเสริมการลงทุน 7 (กันยายน 2539) 17-30.

จังหวัดที่มีจำนวนโครงการที่ได้รับอนุมัติให้มีการส่งเสริมมาก มีอัตราการเพิ่มขึ้นของรายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรสูงมากและบางจังหวัดเลื่อนจากอันดับจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรต่ำมาเป็นจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรสูง ซึ่งจังหวัดเหล่านี้เป็นจังหวัดที่รองรับการขยายตัวของการลงทุนจากเมืองหลักของภาคต่างๆ แต่ก็พบว่ายังมีอีกหลายจังหวัดในเขต 3 ที่มียาได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรจะเพิ่มขึ้น แต่ยังคงอยู่ในระดับต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยของประเทศอยู่มาก หากจังหวัดเหล่านี้ยังขาดปัจจัยที่จะดึงดูดให้เกิดการลงทุนเพิ่มขึ้น โดยในการศึกษานี้ได้กำหนดปัจจัยที่เอื้อต่อการลงทุน ซึ่งได้แก่ ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด รายได้ต่อหัว โครงสร้างพื้นฐาน จำนวนแรงงานและมีมือของแรงงาน สถานับการศึกษา เป็นต้น จากการวิเคราะห์พบว่าโครงการลงทุนส่วนใหญ่เกิดขึ้นในจังหวัดที่มีความพร้อมของปัจจัยที่เอื้อต่อการลงทุนไม่ว่าจะเป็นนิคมหรือเขตอุตสาหกรรม น้ำประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ แรงงาน สนามบิน ท่าเรือ และสถานับการศึกษาต่างๆ ซึ่งจังหวัดต่างๆ ในเขต 3 ส่วนใหญ่ ยังขาดปัจจัยที่เอื้อต่อการลงทุนอยู่มาก แม้ว่าจะได้รับสิทธิและประโยชน์สูงสุดก็ตาม แสดงให้เห็นว่าปัจจัยสิทธิและประโยชน์ภายใต้นโยบายส่งเสริมการลงทุนเขต 3 เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะผลักดันให้เกิดการกระจายการลงทุนไปสู่ภูมิภาคได้ ยกเว้นในกรณีที่จังหวัดนั้นอยู่ในเขตรอยต่อระหว่างเขต 2 และเขต 3 ปัจจัยสิทธิและประโยชน์ที่ได้รับก็จะเป็นตัวตัดสินใจในการเลือกที่ตั้งโรงงาน

ดังนั้นวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงได้ศึกษาถึงผลของปัจจัยที่มีต่อการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของแต่ละจังหวัดในประเทศไทย โดยจะพิจารณาโครงสร้างพื้นฐาน และระบบโทรคมนาคม เป็นสำคัญ โดยจะเปรียบเทียบถึงระดับความจำเป็นที่จะต้องมีก่อนเพื่อสนับสนุนให้เกิดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย